

ПРИНЦИП НЕЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ АБО ПОГРОЗИ СИЛОЮ В ДОКТРИНІ США

ІЛЬЮЩЕНКО Д.В. - аспірант відділу міжнародного права та права ЄС Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України

ORCID : <https://orcid.org/0009-0003-6987-1664>

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.3.32>

Принцип незастосування сили або погрози силою є наріжним каменем сучасного міжнародного права та світового порядку. Генерація останнього стала відповіддю на руйнівні наслідки воєн XX ст. та усвідомлення необхідності запобігання конфліктам за допомогою застосування юридико-правових механізмів, а не нарощування мілітарної напруги і вирішення конфліктології безпосередньо військовим шляхом. На формально-юридичному рівні даний принцип закріплений у ст. 2 (4) Статуту ООН, першою мірою декларує відмову держав від загрози силою чи її безпосереднього використання у відносинах з іншими суб'єктами міжнародного та світового правопорядку. Водночас, як показує практична складова досліджень у контексті змісту принципу незастосування сили в міжнародному праві, еволюції принципу незастосування сили в міжнародному праві та аналізу доктринальних підходів до розуміння принципу незастосування сили у зовнішній політиці держав, практична реалізація цього положення нерідко зазнає трансформацій, обмежень або навіть цілеспрямованого ігнорування під впливом політичних, економічних та безпекових факторів.

Центральне місце у статті відведено доктринальному підходу Сполучених Штатів Америки та концепції «Сила як умова миру» (Preserve Peace Through Strength), що передбачає посилення військового та економічного потенціалу держави з метою стримування агресії й запобігання міжнародним конфліктам. Проаналізовано історичні витоки цієї доктрини, її теоретичні засади та практичне

втілення в умовах сучасних міжнародних відносин. Окрему увагу приділено перевагам і викликам такого підходу, а також його впливу на формування стратегій національної безпеки США. Зроблені висновки акцентують на важливості збалансованого використання сили для збереження миру й стабільності в глобальному масштабі.

Ключові слова: міжнародна безпека, мир через силу, National Security Strategy (NSS), превентивна дипломатія, міжнародне право, суверенітет, колективна безпека, демократичні цінності, НАТО, використання сили, доктрина, міжнародне право, Статут ООН, концепція, втручання у внутрішні справи, суверенітет, міжнародні конфлікти, Рада Безпеки, війна, jus cogens, міжнародний правопорядок, самооборона, тероризм, Міжнародний суд ООН.

Постановка проблеми

Принцип незастосування сили або погрози силою в американській зовнішній політиці тісно пов'язаний з ієрархією загроз, геополітичними інтересами та внутрішніми політичними наративами. Попри формальне дотримання цього основного принципу міжнародного права, зовнішньополітична доктрина США продовжує базуватися на концепції «миру через силу» (preserve peace through strength). Це передбачає підтримку військової переваги як ключового інструменту запобігання агресії та збереження міжнародної стабільності. Такий підхід викликає дискусії щодо відповідності амери-

канської політики духу та букві міжнародного права, зокрема Статуту ООН, який захищає загрозу силою або її застосування у міжнародних відносинах. У ширшому сенсі такий факультативний підхід до принципу незастосування сили створює для сучасного міжнародного порядку небезпеку підризу правового регулювання міждержавних відносин, особливо у світі зростаючої багатопolarності.

Питання полягає у суперечності між декларативним прихильництвом до принципу незастосування сили та практикою використання військової сили як головного запобіжника конфліктів. Ця суперечність зумовлює потребу в аналізі змісту й еволюції концепції «сили як умови миру» в американській доктрині, її легітимізації у стратегічних документах США, а також в оцінці її відповідності міжнародно-правовим нормам і практиці сучасної міжнародної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Останні десятиліття позначилися активним науковим осмисленням еволюції військово-політичної стратегії США, в центрі якої перебуває парадоксальне поєднання принципу незастосування сили та концепції «миру через силу». Дане питання розкривають такі дослідники як: Joseph Nye, Robert Kagan, Stephen Walt, Noam Chomsky, Michael Doyle, Henry Kissinger, Michael Mandelbaum, Lawrence Freedman, Barry Posen та ін. Вони акцентують увагу на тому, що для США незастосування сили або погрози силою не є абсолютним принципом, а радше інструментом стратегічного стримування, який передбачає підтримку військової переваги як гарантії миру. Викликає інтерес дослідження Р. Хананьї, політичного оглядача та дослідника, який своїми висновками «розвінчує міф» про те, що головним спонукальним мотивом для американських інтервенцій за кордоном є бажання підтримувати «ліберальний міжнародний порядок», хоча саме такими твердженнями дії Вашингтона часто обґрунтовувалися. [2]

Науковий дискурс свідчить про складність та багатовимірність принципу незастосування сили або погрози силою, у контек-

сті американської доктрини: він є частиною широкої стратегії геополітичного впливу, де військова сила розглядається як передумова миру, а не його заперечення.

Мета статті – висвітлити особливості функціонування принципу незастосування сили або погрози силою в практиці Сполучених Штатів Америки; дослідити еволюцію та сучасне трактування принципу незастосування сили в зовнішньополітичній доктрині США.

Виклад основного матеріалу дослідження

В контексті всеосяжної міжнародної безпеки та стабільності, Сполучені Штати Америки є однією з ключових держав, що визначає глобальні тенденції у цій сфері. Їхній підхід до незастосування сили вирізняється багатовимірністю: з одного боку, США публічно підтверджують прихильність до принципів міжнародного права, з іншого — нерідко застосовують військовою силою чи втручання у внутрішні справи інших країн на засадах охорони та безпекового підтвердження національних інтересів, боротьби з тероризмом або захисту демократії.

Потрібно сфокусувати увагу на внутрішніх лобістських структурах, групах. Особливе значення має військово-промисловий комплекс (ВПК), діяльність якого прямо впливає на вибір сценаріїв іноземного втручання. Деякі дослідники підкреслюють, що перші 5 місць у списку найбільших контракторів американського уряду посідають виробники озброєнь.

Так, аналітичний матеріал американського журналіста Т. Джорно від травня 2023 р. для онлайн-таблоїду «Z» вказує на те, що наразі понад 500 колишніх урядових посадовців США, зокрема Конгресу та Палати представників, працюють лобістами для оборонних підрядників, що підтверджує тісний зв'язок між урядом та оборонною промисловістю. [1]

Ця точка зору узгоджується з дослідженнями іншого політичного оглядача правого спрямування, дослідника Р. Хананьї. У книзі «Ілюзія Великої стратегії» він нагадує, що в 2004-2008 рр. близько 80 % генералів,

які вийшли у відставку, стали консультантами або членами правлінь на підприємствах ВПК. У 1994-1998 рр. так працевлаштувалося лише близько 50 % відставників. На його думку, вирішальними групами у зовнішній політиці є, по-перше, американський ВПК, тобто військова індустрія, по-друге, збройні сили, по-третє, іноземні уряди, які впливають на вироблення американської позиції щодо основних питань зовнішньої політики. Результат впливу - тяжіння США до участі в конфліктах за кордоном, часто у ситуаціях, які не мають жодного відношення ані до прагматичних інтересів США, ані до принципів, які проголошуються США. Дослідник стверджує: «Жодна країна на планеті не порушує найфундаментальніші принципи міжнародного права так відверто і так часто, як США» [2]

Аналізуючи близько десяти найвідоміших американських військових операцій за кордоном після 1945 р., він переконливо демонструє, що, в більшості випадків, рішення провести «гуманітарне вторгнення» відображало інтереси трьох головних груп впливу, хоча чималу роль відігравали й обставини, привнесені поточною політикою, але аж ніяк не міркуваннями глобальної стратегії. [2]

Але ж потрібно пригадати, що саме США доклали неабиякої процедурної залученості до формування міжнародно-правових відносин в рамках міжнародних організацій, ідеологічної участі у створенні ООН, розробки Статуту ООН (1945 р.) та ініціювання укладання і підписання Північноатлантичного договору (НАТО) (1949 р.). Відмінною рисою політики США як суб'єкта міжнародного права є наявність дилеми між декларуванням демократичних цінностей, повагою до міжнародного права та застосуванням сили, у контексті провадження власної міжнародної політики.

Якщо узагальнено систематизувати особливості зобов'язань правозастосування США на декларативному рівні, у розрізі застосування сили, можна розподілити даний процес на три взаємодоповнюючих кластери: а) офіційні позиції американського уряду щодо міжнародного права; б) еволюція доктринального підходу США; в) вплив

міжнародних судових інстанцій на політику США;

По-перше, США традиційно декларують прихильність до принципу незастосування сили або погрози силою як базового елемента міжнародного правопорядку. Визначається особливістю офіційна дипломатія, зокрема, заяви на рівні Генеральної Асамблеї ООН, публікації Державного департаменту та під час звітів юридичних радників, в яких США традиційно виражають прихильність до принципів міжнародного права, в міжнародних відносинах, підкреслюючи важливість дотримання міжнародних норм і зобов'язань. Так, у «Збірнику практики США в міжнародному праві» 2018 р. (Digest of United States Practice in International Law, 2018) зазначено, що США прагнуть до мирного вирішення міжнародних суперечок і підтримують верховенство права на міжнародній арені. Водночас, американська дипломатія формує гнучку інтерпретацію цих принципів, залишаючи можливість для динамічного коригування зовнішньополітичного курсу відповідно до національних інтересів. [3]

Ключовим елементом американської правової комунікації щодо принципу незастосування сили є наголошення на праві держави на самозахист, котре декларовано ст. 51 Статуту ООН. [4]

При цьому, постає питання кореляції приписів ст. 2 (4) та ст. 51 Статуту ООН, тобто, заборона на використання сили та реалізація права на самооборону. Теоретичний аспект іноді входить у протиріччя з реальною практикою імплементації цього права. Такі погляди та підходи «ґрунтуються на фактично нічим не обмеженому тлумаченні права на самооборону як норми звичаєвого права» (В.Н. Денисов), що нерідко використовується з метою відстоювання власного мілітарного або геополітичного інтересу. [14]. Власне, даний факт знаходить свій прояв у зовнішній політиці США.

У цьому контексті, необхідно звернути увагу на Національну стратегію оборони США (НСО-2022) – документ, який висвітлює іншу грань зовнішньої політики США. Звертає на себе увагу цитата з документа: «Лідерство США у визначенні норм пове-

дінки в інформаційній, космічній та інших технологічних сферах, що виникають, посилять стримування за допомогою зміцнення міжнародного консенсусу щодо того, що є шкідливою і агресивною поведінкою. ... Американська армія - найсильніша бойова сила, яку коли-небудь знав світ. Америка без вагань застосує силу, коли це буде необхідно для захисту наших національних інтересів...» [5]

Тобто, США мають намір залишатися лідером міжнародної думки, встановлювати міжнародні правила, «вільно» ставитися до міжнародного права і перешкоджати будь-яким спробам спростувати це. Підкреслюється баланс між потужністю та стриманістю: при необхідності - застосування сили, із чіткими цілями, відповідно до законів і за підтримки громадян.

Документ демонструє, що США стрімко посилюють свій потенціал у всіх сферах, націлені на збереження свого лідерства. При цьому можна помітити, що головна позиція США полягає в тому, щоб бути готовим до будь-яких викликів, будь-яких нападів, будь-яких ревізій їхньої світової переваги, тобто з позиції реакції на виклики, з позиції оборони під час нападу, іншими словами - позиції, що дає змогу застосовувати силу.

Водночас, ця стратегічна концепція супроводжується офіційними заявами на підтримку міжнародного права та запобігання конфліктам. Так, згідно з Національною стратегією оборони США (National Defense Strategy): «Ми повинні зміцнювати міжнародний порядок, заснований на правилах, захищати демократичні цінності і прагнути до мирного, процвітаючого і справедливого світу». [6] Цей стратегічний підхід до міжнародної політики США є суттю концепції «Preserve Peace Through Strength» («зберегти мир через силу»), яка зберігається у військово-політичній риторичі США донині, хоча набула особливої популярності в американській геостратегії ще часів Рейгана (1981-1989 рр.). В цей період його адміністрація значно збільшила оборонний бюджет, щоб продемонструвати рішучість захищати «національні інтереси».

США завжди стверджували, що вони дотримуються «міжнародного порядку, засно-

ваного на правилах», і найбільшим правилом є цілі та принципи Статуту ООН, тобто міжнародні норми, включно з резолюціями Ради Безпеки. Однак, багато прикладів свідчать про формування сталої моделі поведінки США, за якої міжнародно-правові норми розглядаються не як обмеження, а як змінні величини, що підлягають політичному тлумаченню відповідно до стратегічних інтересів, чим може бути прямо та опосередковано підтверджено тезу про функціональну розбіжність між декларативним рівнем правової риторики та фактичною зовнішньополітичною практикою.

Відмінною особливістю позиції США у розрізі застосування сили в міжнародних відносинах, на наш погляд, можна вважати аспект самооборони у вигляді превентивних ударів, нормативним підґрунтям до яких є неодноразово згадана нами ст. 51 Статуту ООН. Так, військова кампанія у Афганістані (2001 р.) була обґрунтована саме вище зазначеною нормою Статуту ООН, і, попри відсутність прямої відповідальності афганського уряду, США вважали саме талібів співучасниками терористичної атаки 11.09.2001 р. В свою чергу, вторгнення в Ірак (2003 р.) було виправдане як превентивна самооборона, незважаючи на відсутність схвалення Радою Безпеки ООН, що стало прецедентом «унілатеральної легітимації» сили, відповідно до наукового погляду Н. Чомскі. [9]

Власне кажучи, аналізуючи історичні практики реалізації зовнішньої політики США, у контексті принципу незастосування сили або погрози силою упродовж кількох століть, необхідно акцентувати увагу на доктринах, які лягли в основу курсу США на міжнародній арені. Еволюція доктринальних підходів повною мірою відображає етапи становлення зовнішньої політики США, поряд із незмінним ставленням у цьому процесі до таких категорій, як сила і право. У багатьох випадках ідея «захисту національних інтересів» або «глобальної безпеки» використовується з метою виправдання одностороннього застосування сили або непрямого втручання в суверенні справи інших держав.

Це підкреслює панамериканську прихильність до солідарності та демократії,

яка послідовно слугувала американським політикам засобом «захисту національних стратегічних та економічних інтересів Сполучених Штатів», бере свій початок із різних інтерпретацій доктрини Монро (1823), що від самого початку проголошувалась як підґрунтя проти колоніалізму, як ідея неприпустимості європейського втручання у справи країн Західної півкулі. [10]

Необхідно враховувати, що доктрина репрезентує рідкісний приклад концепції 200-річної давності, яка залишається предметом регулярних відсилань під час обговорення актуального міжнародно-політичного порядку денного, оскільки, на думку багатьох міжнародних експертів, «є невід'ємним атрибутом зовнішньої політики США аж до наших днів». Будучи знаковим ідейним конструктом в історії міжнародних відносин і зовнішньої політики США, доктрина Монро в процесі своєї еволюції надавала суперечливості ідеї суверенітету в міжнародно-правових відносинах, оскільки одні втручання були нелегітимними, а іншим знаходили обґрунтування.

Після зміцнення позицій США, Теодор Рузвельт у своєму доповненні до доктрини (грудень 1904 р.) запропонував свій висновок (наслідок, *so-called*) з доктрини Монро: «хронічні порушення (*wrongdoing*), які ведуть до загального ослаблення зв'язків цивілізованого суспільства, в Америці, як і скрізь, безумовно, потребують втручання будь-якої цивілізованої країни, і в Західній півкулі прихильність Сполучених Штатів до доктрини Монро може змусити їх зробити таке втручання». У висновку дається визначення суверенітету та підкреслюється, що «наявність суверенітету передбачає відповідальність. Будь-яка держава, яка бажає зберегти свою свободу, свою незалежність, має ясно розуміти, що право такої незалежності не може бути відокремлене від відповідальності за її належне використання». [11]

По суті, нова інтерпретація доктрини в наступальному ключі виправдовувала превентивні інтервенції з метою попередження європейської присутності в Західній півкулі, і американці готові були стати «міжнародною силою порядку» (*international police power*), отже, проголошувалося право втру-

чання, але в межах сфери впливу. Так, доктрину було використано для виправдання незліченних інтервенцій у Латинській Америці, на Гаваях та в інших регіонах.

Після Першої світової війни і аж до створення ООН у 1945 р. доктрина Монро справді набула чинності міжнародно-правового документа. У статті 21 Статуту Ліги Націй (1919-1920 р.) доктрину Монро названо однією з «регіональних угод (*ententes regionales, regional understandings*), які забезпечують збереження миру» і, відповідно, виводяться з-під дії Статуту. [11; 12]

Історичні кейси з періоду Холодної війни та постбіполярної епохи демонструють вибірковий підхід США до принципу незастосування сили. Операції в Ірані (1953 р.), на Кубі (1961 р.) та в Чилі (1973 р.) свідчать прикладами порушення даного принципу та демонструють методи силового впливу в іноземних державах для досягнення політичних цілей.

Екскурс в історію дасть ясне розуміння того, що сучасна модель політичної стратегії США на міжнародній арені сформована не сьогодні. Це можна побачити на прикладі «Посібника з оборонного планування 1992 року», що став відомим як «доктрина Вулфовіца». Це набір стратегічних рекомендацій щодо зовнішньої політики та оборони Сполучених Штатів на період 1994-1999 рр., розроблений заступником міністра оборони США Полом Вулфовіцем та його помічником Скутером Ліббі, який мав на меті задати напрямок нації на наступне століття. У документі визначається метою політики США запобігти повторній появі нового суперника, який міг би виникнути після розпаду Радянського Союзу; утримати потенційних конкурентів навіть від прагнення до більшої регіональної або глобальної ролі. Це вказує на те, що США повинні підтримувати незаперечну військову перевагу і, за необхідності, застосовувати силу в односторонньому порядку. Потрібно акцентувати увагу на тому, що зміст плану Вулфовіца закликав до випередження і односторонності. [13]

Трохи пізніше, багато ідей «доктрини Вулфовіца» стали частиною «доктрини Буша», перетворившись на доктрину превентивної війни як офіційну політику США.

Крім того, як зазначили військові аналітики Хартунг і Сіарокка: «Превентивна доктрина фактично неправильно названа. Упередження пропонує завдавати удару першими по країні, яка готується до атаки. «Доктрина Буша» набагато менш обмежена, вона означає, що напад США є виправданим, якщо держава або організація може становити загрозу в невизначеному майбутньому.» [14]

Потрібно зауважити, що це демонструє викривлення норм міжнародного права у сфері заборони застосування сили. В цьому контексті, коментуючи практику трактування права на самооборону як норми міжнародного звичаєвого права, проф. В.Н. Денисов підкреслив: «Для підтримання миру та безпеки у світі цей підхід є вкрай небезпечним, оскільки здійснення права на самооборону ставиться в повну залежність від індивідуального припущення (гіпотези), яке неможливо перевірити. Таке тлумачення не ставить за мету встановлення істини в міжнародному праві, а здійснюється виключно для отримання потрібного результату. Факти, які супроводжують цей вид звернення до сили, можуть бути неправдивими, невизначеними і навіть такими, що не піддаються емпіричній перевірці». Науковець називає такий підхід «цілковитим анахронізмом», який немає нічого спільного з «договірним характером принципів міжнародного права, втілених у Статуті ООН» [15]

Важливо додати, що сила, яка задумувалась як засіб стримування, часто сприймається іншими як загроза. Це створює «спіраль безпеки», де кожна сторона нарощує озброєння в ім'я оборони, але на практиці — провокує гонку озброєнь. При цьому, дипломатичний дисбаланс ставить силові аргументи вище за міжнародне право та переговори.

Тож, період 1992-2007 років став показовим, з точки зору впливу цієї доктрини. У 1992-му році США вперше втрутилися у справи Сомалі, розпочали війну у Югославії (1992-1999 р.). У 1994 р. почалася американська інтервенція в Гаїті. У 2001 р. війна в Афганістані. У 2002 р. вторгнення в Ємен. У 2003 р. без відповідного мандата ООН

почали війну в Іраку. З 2007 р. американці воюють у Сомалі (друга компанія). А також, Лівія, Нігер, Уганда, Сирія та ін.[16]

На сучасному етапі спостерігається інституціоналізація обхідних механізмів впливу, які дозволяють США реалізовувати силовий компонент політики без прямого військового втручання. Це проявляється у масштабному застосуванні односторонніх економічних рестрикцій без санкцій ООН, фінансуванні опозиційних рухів (наприклад, у Сирії), а також у формуванні стратегічних альянсів для реалізації воєнно-політичних цілей під прикриттям багатосторонності. Паралельно, США демонструють скепсис або навіть відкрити протидію діяльності міжнародних судових інституцій, зокрема Міжнародного кримінального суду (МКС), що ще раз підкреслює прагматичну орієнтацію американського підходу.

Наприклад, хоча у 2018 році юридичний радник Державного департаменту США зазначила, що «США залишаються відданими своїм міжнародним правовим зобов'язанням і прагнуть до їхнього виконання». Водночас, уряд США висловив скептицизм щодо діяльності окремих міжнародних судових інстанцій, зокрема Міжнародного кримінального суду (МКС). У вересні 2018 року на Генеральній Асамблеї ООН було заявлено, що США не визнають юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, вважаючи його нелегітимним. [17]

Дана позиція була підкріплена заявою представника Департаменту з національної безпеки 2018 р., в якій він критикував МКС, оскільки той розглядав можливість розслідування дій американських військових та розвідників в Афганістані. Тому, США вживатимуть заходів у відповідь, якщо МКС продовжить такі розслідування.

У червні 2020 р. уряд США змінив елементи власної зовнішньої політики та політики взаємодії з офіційними установами щодо принципу незастосування сили, запровадивши економічні санкції та обмеження на в'їзд для посадових осіб Міжнародного кримінального суду (МКС), що були безпосередньо залучені до спроб розслідувати або переслідувати американських громадян без згоди США. Такі дії визначались як «за-

хист американських військовослужбовців та національного суверенітету». [18]

Зазначені юридичні та політичні факти викликали міжнародну реакцію. Так, у відповідь на санкції, Велика Британія та ще 78 країн висловили підтримку Міжнародному кримінальному суду (МКС), підкресливши важливість збереження незалежності та неупередженості останнього. Тобто, загалом, хоча США офіційно заявляють про прихильність до міжнародного права, їхня позиція щодо Міжнародного кримінального суду (МКС) відображає прагнення захистити національний суверенітет та уникнути зовнішнього судового нагляду за діями своїх громадян.

Подібні питання, які суперечать бажанню США представляти їх на розгляд міжнародних судових інстанцій, відносяться до сфери «внутрішньої юрисдикції» США. Тобто, справи, що стосуються національних інтересів, залишаються поза межами компетенції міжнародних судових органів. Вони протестують проти втручання в їхні внутрішні справи та наполягають на розв'язанні цих питань у межах національної юрисдикції, без залучення зовнішніх структур.

Як підкреслив В.М. Корецький, «правка про внутрішню юрисдикцію» виникла в зовнішньополітичній практиці США ще в 1897 р., коли перед сенатом постало питання про приєднання США до договору про обов'язковий арбітраж (так званий *Olney-Rauncefote Arbitration Treaty*). Тоді сенат США запропонував внести правку, що арбітражу не може бути передано жодної суперечки, яка, «за судженням однієї зі сторін, істотно зачіпає її зовнішню або внутрішню політику». І потім США не раз у різних дипломатичних актах захищали свою «внутрішню юрисдикцію», обумовлюючи своє виключне право вирішувати, які питання перебувають у межах їхньої внутрішньої юрисдикції. Коли в сенаті США розглядали питання про визнання обов'язкової юрисдикції Міжнародного суду ООН, сенат обумовлював таке визнання тим, щоб суд не брав до розгляду справ з питань, які належать до внутрішньої компетенції США, і щоб водночас тільки США могли вирішити, належить чи не на-

лежить дане питання до їхньої внутрішньої юрисдикції. [19]

Важливо нагадати, що з 1980-х років Сполучені Штати вийшли з 17 міжнародних організацій або угод, включно з Радою ООН з прав людини, ВООЗ, ЮНЕСКО, Паризькою угодою з питань клімату, Спільним всеосяжним планом дій щодо іранської ядерної програми, Договором про торгівлю зброєю, Договором про ліквідацію ракет середньої та меншої дальності і Договором з відкритого неба.

Подібні кроки, безумовно, відкривають оперативний простір для США у прийнятті внутрішніх і зовнішніх рішень, в умовах змінних геополітичних реалій, дотримуючись, таким чином, диференційованого підходу до міжнародно-правових норм і принципів, підкоряючись їхнім вимогам, коли це відповідає їхнім національним інтересам, та відмовляючись від них у разі, коли такі зобов'язання не сприяють досягненню їхніх стратегічних цілей.

Висновки

Практика США щодо реалізації принципу незастосування сили або погрози силою формує вкрай амбівалентний прецедент у міжнародному праві: з одного боку — активна участь у розбудові міжнародно-правового порядку після 1945 р., а з іншого — його систематичне переформатування під власні інтереси. Така політика викликає резонанс у світовому співтоваристві та становить серйозний виклик для ефективності нормотворчих механізмів у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки, адже інтеракції США як провідної політико-військової сили світу мають визначальний вплив на формування сучасної системи міжнародної безпеки. Потужність США визначає ключові параметри глобальної безпекової архітектури та впливає на динаміку забезпечення міжнародного правопорядку. Аналіз цих процесів, з позиції міжнародного права, дозволяє прогнозувати подальший розвиток безпекових інститутів і механізмів, а також оцінювати їхню ефективність у підтримці стабільності у світі. Більш того, системність застосування сили в американській зовнішній політиці, попри

декларування щодо дотримання принципів міжнародного права, є показовою для розуміння трансформації міжнародно-правових норм. Водночас, така практика слугує каталізатором адаптації та ревізії міжнародно-правових стандартів з урахуванням нових геополітичних умов. Отже, феномен американської політики сили — це не лише юридичне, а й світоглядне та стратегічне питання, яке потребує комплексного осмислення крізь призму взаємодії сили, права та ідеології.

Література

1. Giorno T. Over 500 Former Government Officials Are Now Lobbying for Defense Contractors. *Truthout&Z*. May 6, 2023. <https://truthout.org/articles/over-500-former-government-officials-are-now-lobbying-for-defense-contractors/>
2. Richard Hanania. *Public Choice Theory and the Illusion of Grand Strategy: How Generals, Weapons Manufacturers, and Foreign Governments Shape American Foreign Policy*. Routledge, 2022. 230 p.
3. Office of the Legal Adviser, U.S. Department of State. *Digest of United States Practice in International Law 2018*. Washington, D.C.: U.S. Government Publishing Office, 2020.
4. United Nations Charter (in Ukrainian). <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>
5. National Security Strategy, October 12, 2022. Washington (D.C., USA), 2022. 48 p.
6. DoD Transmits 2022 National Defense Strategy, 28.03.2022, U.S. Department of Defense URL: <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/2980584/dod-transmits-2022-national-defense-strategy/>
7. Шамага І., Костанді Д. Сучасні концепції зовнішньої політики США : можливості та реальність. *Вісник ХНУ ім. В. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. Вип. 10*. 2019.
8. Patrick Foulis. *America's deterrence deficit. The Economist / The World Ahead 2025*, London. John Adam Street. 2024
9. Chomsky. N. *Hegemony or Survival: America's Quest for Global Dominance*. New York: Metropolitan Books. 2003. 296 p.
10. Perkins D. The Monroe Doctrine... P. 70–72, 115–116. https://archive.org/stream/in.ernet.dli.2015.187613/2015.187613.The-Monroe-Doctrine-1823-1826_djvu.txt
11. Richardson J.D. (Ed.) *A Compilation of the Messages and Papers of the Presidents, 1789–1897*. Vol. 2. Washington, DC: Government Printing Office, 1899.
12. Статут Ліги Націй. https://yurist-online.org/publ/istoricheskie_dokumenty_istorichni_dokumenti/statut_ligi_nacij_ustav_ligi_nacij/2-1-0-1227
13. Corten O. *The Prohibition of the Use of Force: from Part I - The Principles of the Friendly Relations Declaration. The UN Friendly Relations Declaration at 50 An Assessment of the Fundamental Principles of International Law*. Cambridge University Press. 2020. P. 51 - 71.
14. Габро І. Мозкові центри і процес прийняття зовнішньополітичних рішень адміністрацією президента США Дж. Буша-молодшого. *Історія зовнішньої політики США*. № 4 (8). 2018.
15. *Енциклопедія міжнародного права : 3 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко, В.Н. Денисов (співголови) та ін.; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*. Т. 3.М-Я. Київ : Академперіодика, 2019. 992 с.
16. A. Cassese. *Ex iniuria jus oritur: Are We Moving Towards International Legitimation of Forcible Humanitarian Countermeasures in the World Community?* *European J. of International Law*. 1999. Vol. 10.
17. Newstead J. *The United States and International Law: Remarks at the Annual Meeting of the American Society of International Law*. U.S. Department of State. 4 Apr. 2018.
18. Bolton John R. *Remarks on the International Criminal Court*. The White House. 10 Sep. 2018.
19. Корецький В. М. *Вибрані праці: у 2-х кн./ АН УРСР. Інст. держави і права; редкол. В.Н. Денисов (гол. ред.) та ін.* Київ: Наук думка, 1989. 416 с.

References

1. Giorno, T. (2023). Over 500 Former Government Officials Are Now Lobbying for

Defense Contractors [Понад 500 колишніх урядовців лобіюють інтереси оборонних підрядників]. *Truthout & Z.*, 6 травня 2023. Режим доступу: <https://truthout.org/articles/over-500-former-government-officials-are-now-lobbying-for-defense-contractors/>.

2. Hanania, R. (2022). *Public Choice Theory and the Illusion of Grand Strategy: How Generals, Weapons Manufacturers, and Foreign Governments Shape American Foreign Policy* [Теорія суспільного вибору і ілюзія великої стратегії: як генерали, виробники зброї та іноземні уряди формують зовнішню політику США]. Routledge, 230 с.

3. Office of the Legal Adviser, U.S. Department of State. (2020). *Digest of United States Practice in International Law 2018* [Огляд практики США в міжнародному праві за 2018 рік]. Washington, D.C.: U.S. Government Publishing Office

4. United Nations. *United Nations Charter (in Ukrainian)* [Статут Організації Об'єднаних Націй]. <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>

5. National Security Council. (2022). *National Security Strategy*, October 12, 2022 [Стратегія національної безпеки, 12 жовтня 2022]. Washington, D.C., 48 с. [in English].

6. U.S. Department of Defense. (2022). *DoD Transmits 2022 National Defense Strategy* [Міноборони США передає Стратегію національної оборони 2022]. 28.03.2022.: <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/2980584/dod-transmits-2022-national-defense-strategy/>

7. Шамара, І., Костанді, Д. (2019). Сучасні концепції зовнішньої політики США: можливості та реальність [Modern concepts of US foreign policy: possibilities and reality]. *Вісник ХНУ ім. В. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм – Bulletin of the V. Karazin KhNU. Series: International relations. Economics. Regional studies. Tourism*, 10. 2019, 58–64

8. Foulis, P. (2024). *America's deterrence deficit* [Дефіцит стримування у США]. *The Economist / The World Ahead 2025*, London: John Adam Street

9. Chomsky, N. (2003). *Hegemony or Survival: America's Quest for Global Dominance* [Гегемонія або виживання: прагнення Аме-

рики до глобального панування]. New York: Metropolitan Books. 296 с. С. 232

10. Perkins, D. *The Monroe Doctrine* [Доктрина Монро]. С. 70–72, 115–116.: <https://archive.org/stream/in.ernet.dli.2015.187613/2015.187613.The-Monroe-Doctrine-1823-1826-djvu.txt>

11. Richardson, J.D. (ред.). (1899). *A Compilation of the Messages and Papers of the Presidents, 1789–1897. Vol. 2* [Збірка послань і документів президентів США, 1789–1897. Т. 2]. Washington, DC: Government Printing Office. С. 209, 218/ перекл. Болховітінов Н.Н. *Доктрина Монро (витоки і характер)*. С. 309–310

12. Статут Ліги Націй. Електронний доступ: https://jurist-online.org/publ/istoricheskie_dokumenty_istorichni_dokumenty/statut_ligi_nacij_ustav_ligi_nacij/2-1-0-1227

13. Corten, O. (2020). *The Prohibition of the Use of Force: from Part I – The Principles of the Friendly Relations Declaration* [Заборона застосування сили: з Частини I – Принципи Декларації про дружні відносини]. У: *The UN Friendly Relations Declaration at 50: An Assessment of the Fundamental Principles of International Law*. Cambridge University Press. С. 51–71

14. Габро, І. (2018). «Мозкові центри» і процес прийняття зовнішньополітичних рішень адміністрацією президента США Дж. Буша-молодшого [Think tanks and the foreign policy decision-making process of George W. Bush's administration]. *Історія зовнішньої політики США*, № 4 (8), 2018

15. Енциклопедія міжнародного права: у 3 т. / редкол.: Шемшученко, Ю. С., Денисов, В. Н. (співголови) та ін.; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Т. 3. М–Я. Київ: Академперіодика, 2019. 992 с.

16. Cassese, A. (1999). *Ex iniuria jus oritur: Are We Moving Towards International Legitimation of Forcible Humanitarian Countermeasures in the World Community?* [Ex iniuria jus oritur: Чи наближаємось ми до міжнародного визнання збройних гуманітарних дій?] *European Journal of International Law*, Vol. 10

17. Newstead, J. (2018). *The United States and International Law: Remarks at the Annual Meeting of the American Society of International*

Law [США і міжнародне право: виступ на щорічній зустрічі Американського товариства міжнародного права]. U.S. Department of State, 4 квітня 2018.

18. Bolton, J. R. (2018). *Remarks on the International Criminal Court* [Виступ про Міжнародний кримінальний суд]. The White House, 10 вересня 2018

19. Корецький, В.М. (1989). *Вибрані праці: у 2-х кн.* / АН УРСР, Ін-т держави і права; редкол.: Денисов, В.Н. та ін. Київ: Наукова думка. 416 с.

Ilyushchenko Dmytro

THE PRINCIPLE OF NON-USE OF FORCE OR THREAT OF FORCE IN THE US DOCTRINE

The principle of non-use of force is a cornerstone of modern international law and world order. The generation of the latter was a response to the devastating consequences of the wars of the twentieth century and the realization of the need to prevent conflicts through the use of legal and legal mechanisms, rather than to build up military tension and resolve conflictology directly by military means. At the formal legal level, this principle is enshrined in Article 2(4) of the UN Charter, which primarily declares that states renounce the threat or direct use of force in relations with other actors of the international and global legal order. At the same time, as the practical component of the study shows in the context of the content of the principle of the non-use of force in international law, the evolution of the

principle of the non-use of force in international law, and the analysis of doctrinal approaches to understanding the principle of the non-use of force in the foreign policy of states, the practical implementation of this provision is often subject to transformations, restrictions or even deliberate neglect under the influence of political, economic and security factors.

The article focuses on the doctrinal approach of the United States of America and the concept of “Preserve Peace Through Strength”, which involves strengthening the military and economic potential of the state in order to deter aggression and prevent international conflicts. The author analyses the historical origins of this doctrine, its theoretical foundations and practical implementation in the context of modern international relations. Particular attention is paid to the advantages and challenges of this approach, as well as its impact on the formation of US national security strategies. The conclusions drawn emphasise the importance of a balanced use of force to maintain peace and stability on a global scale.

Keywords: international security, peace through strength, National Security Strategy (NSS), preventive diplomacy, international law, sovereignty, collective security, democratic values, NATO, use of force, doctrine, international law, UN Charter, concept, interference in internal affairs, sovereignty, international conflicts, Security Council, war, jus cogens, international law and order, self-defense, terrorism, International Court of Justice.